

Doğu Türklerinin Nasreddin Hocası Mitolojik Bir Kahraman mıdır?

Ali Berat Alptekin*

Özet

Nasreddin Hoca, batı ve doğu Türklerinin dışında ünü bütün dünyada bilinen bir fıkra tipidir. O, batı Türkleri arasında Eskişehir (Sivrihisar, Hortu / Nasreddin Hoca) ve Konyalı, doğu Türkleri arasında Buharalı olarak bilinmektedir. Batı Türklerindeki kaynaklarda onun annesi, babası, hocaları ve eğitim durumu hakkında az da olsa bilgi verilirken, doğu Türkleri arasında fazla bir malumata sahip değiliz. Bize göre Doğu Türkleri arasında saksıcı Şarmamat'ın oğlu olarak bilinen Nasreddin Hoca mitolojik bir tiptir.

Makalemizde, Nasreddin Hoca fıkralarının batıdan doğuya geçişinde izlediği yol çeşitli yönleriyle değerlendirilecektir. Ayrıca Şirini köylü Nasreddin Hoca, Türk kültüründe tespit ettiğimiz benzer tipleriyle mukayeseli bir şekilde anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Fıkra, Nasreddin Hoca, mitoloji

Giriş

Nasreddin Hoca, Hazar Denizi'nin batısında olduğu gibi doğusundaki Türk boyları arasında da bilinmektedir.

Bugünkü araştırmalar doğrultusunda onun 1208 yılında Türkiye'nin Eskişehir ilinin Sivrihisar ilçesinin Hortu (Nasreddin Hoca) beldesinde doğduğu, 1236-37 tarihinde Konya ilinin Akşehir ilçesine göçtüğü ve orada 1284-85 tarihinde öldüğü kanaati yaygındır. Hazar Denizi'nin doğusunda ise Hoca'nın, Özbekistan'ın Buhara ilinin Şirini köyünden Şarmamat ve karısının duası sonucunda bir saksının içerisinde bulunduğu, 90 gün bo-

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi / Konya
abalptekin@yahoo.com

yunca anne ve babasını aradıklarını bulamayınca da kendilerine evlat edindiklerinden söz edilmektedir. (Cabbarov 1996: 47, Özkan 1999: 20, Fedakar 2009: 322, Sakaoğlu-Alptekin 2009: 61).

Nasreddin Hoca Hazar Denizi'nin doğusundaki Türk boyları arasında *Afandi*, *Apandi*, *Ependi*, *Koja Nasır* gibi adlarla bilinmektedir.

Sovyetler Birliği döneminde Doğu Türkleri arasında yaşadığına inanılan Nasreddin Hoca'nın günümüzdeki değişim ve iletişim sonucunda Türkiyeli olduğu kabul görmeye başlamıştır.

Acaba Türkiyeli Nasreddin Hoca Orta Asya coğrafyaya nasıl gitti? Yine bu bölgede kendisi olmasa bile fıkraları günlük olaylara adapte edilerek yaşayan bir Nasreddin Hoca var mıdır? En önemlisi de Doğu Türklerinin ev sahipliği yapmak istedikleri Şirini köylü Nasreddin Hoca, Oğuz Kağan, Dede Korkut, Cengiz Han, Manas ve Köroğlu gibi mitolojik özellikleri öne çıkmış olan bir tip midir? Şimdi sözünü ettiğimiz bu sorulara cevaplar aramak istiyoruz.

Çeşitli Taşıyıcılar

Hazar Denizi'nin doğusundaki Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Doğu Türkistan ile kuzeyindeki Tataristan gibi ülkelerde Nasreddin Hoca'nın fıkraları bilinmektedir. Ancak bu coğrafyadaki Nasreddin Hoca, Türkiye'den nasıl, ne zaman ve hangi yolla sözünü ettiğimiz ülkelere ulaştı? Bize göre bu hususta iki yol dikkati çekmektedir.

Bunlardan birincisi; Nasreddin Hoca İpek Yolu güzergâhı üzerindeki ülkelere bezirgânlar (kervancılar, tüccarlar) vasıtasıyla ulaşmıştır. Elbette hem Nasreddin Hoca'nın hayatı hem de fıkraları, hanlarda dilden dile, nesilde nesile anlatılırken yeni eklemeler ve unutulmuş kısımlarıyla bir ölçüde varyantlaşmıştır. Zaten bu hususu kabul etmemiz de gerekmektedir. Hiçbir sözlü metin yeni anlatıcının ağzında ilk şeklini muhafaza edemez. Bu anlatmalar yardımıyla pek çok fıkra Nasreddin Hoca'ya bağlanırken, bazı Hoca fıkraları da başka tiplere mal edilmiştir.

Türkistan'a gidişte takip edilen ikinci yol matbuattır. Nitekim tarih boyunca İstanbul, Kazan, Buhara, Semerkant, Taşkent sadece birer ticaret merkezi değil, aynı zamanda birer kültür merkezidirler. İstanbul'da yayımlanan bir kitap daha sonra sözünü ettiğimiz bu kültür merkezlerinde yayımlanma fırsatını bulmuştur. Burada saydığımız hususlardan dolayı sadece Nasreddin Hoca fıkralarının sayısı değişmemiş, aynı zamanda fıkraların konusunda da pek çok farklılıklar olmuştur. Bu hususları ülke ülke anlatacak olursak, Hocamızın adından başlayan değişiklik, diğer konularda da kendisini gösterecektir:

Doğu Türkistan'da Nasreddin Hoca fıkraları *Nesirdin Ependi Letipiliri* veya *Efendi Letipirili* adıyla bilinmektedir. Fıkraların hangi yolla Doğu Türkistan'a ulaştığına dair bir bilgimiz yoktur. Bilinen şey, onun fıkralarının sözlü kültürde yaşamasıyla ilgilidir. Ayrıca Nasreddin Hoca sadece Uygur Türklerinin matbuatında değil, Çin matbuatında da epeyce yer işgal etmiştir. Çinliler Nasreddin Hoca fıkralarından yararlanarak çocuklarını eğitmişler, hatta rejimin propogandasını bile yapmışlardır. Elbette burada sözünü ettiğimiz fıkraların büyük bir kısmı Hocamıza ait değildir.

Kırgızistan'da *Apendi* adıyla bilinen Nasreddin Hoca fıkralarının bu ülkeye gelmesiyle ilgili bilgilerimiz de yoktur. Bilinen tek şey, Kırgızistan'da sözlü kültürde Nasreddin Hoca fıkralarının yaşadığıdır. Bu hususta İsmailova; "Apendi akılcı kurnaz, hakikatçi, adaletli kişinin halk arasındaki idealini yansıtan folklorik kahramandır. Onun günlük hayatında, yaşayış tarzında ve karakterinde hiçbir sahtekârlık yoktur. Apendi hakkında söylenen fıkraları(n) çoğunluğu Kırgızlar arasında sözlü edebiyat şeklinde yayılmışsa da, bazıları yazılan kitaplardan alınmıştır." (İsmailova 1996: 221-222) demektedir.

Bu ülkede Nasreddin Hoca fıkraları *Kuudul* adlı fıkra tipiyle karışmıştır.

Kazakistan'da *Kojanasır*, *Kocanasır* adıyla bilinen Nasreddin Hoca fıkraları bu ülkeye Türkiye, İran, Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan yoluyla girmiştir. Yine bu ülkedeki Nasreddin Hoca fıkraları *Aldar Köse* ve *Jiyrenşe Şeşen* tipleriyle karışmıştır.

Karakalpaklar arasında *Hojanasreddin* adıyla bilinen Nasreddin Hoca ve fıkralarının, bu ülkeye Kazakistan'daki yolu takip ederek girmiş olma ihtimali yüksektir.

Özbekistan'da *Nasreddin Afandi*, *Afandi* olarak bilinen Nasreddin Hoca'yla ilgili ilk fıkra kitabı 1862 yılında yayımlanmıştır. Sözünü ettiğimiz eser derleme olmayıp çeviridir.

Türkmenistan'da *Ependi*, *Nasreddin Ependi* adıyla bilinen Nasreddin Hoca fıkralarının bu ülkeye girişiyle ilgili bilgiler de bilinmezlerden ibarettir.

Tataristan'ın başkenti Kazan yukarıda da belirttiğimiz gibi İstanbul, Semerkant ve Buhara ile birlikte bir kültür merkezidir. Bu cümleden olmak üzere İstanbul'da yazılan bir *letaif* kitabı, kolayca Kazan'a ulaşabilmekte ve yayımlanabilme imkânını bulmaktadır.

Yukarıda ilgili ülkelerdeki adlarını, bu ülkelere giriş yollarını anlatmaya çalıştığımız Nasreddin Hoca ve fıkraları günümüz internet çağında sadece bu ülkelere değil bütün dünyaya daha kolay ve daha çabuk ulaşabilmektedir.

Hayalî Bir Tip

Bugün Karadenizli Temel dediğimiz zaman Doğu Karadeniz bölgesi aklımıza gelmektedir. O, her ne kadar yaşamamışsa da, bölge insanını temsil eden bir tiptir. Onun fıkraları bölge insanının ruhî ve fizikî özelliklerini, kıvrak zekâsını, olaylara farklı bakış açısından yaklaşarak doğru yorumlar getirmiştir. Temel fıkralarıyla ilgili bir doktora tezi hazırlayan Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümü öğretim üyesi z. Gökşen Temel fıkralarını şöyle tanımlamaktadır: “Tüm dünyaya yayılan Karadeniz insanının hayatta yaşadığı olaylar karşısında bazen saf, bazen kurnaz görünerek içinde yaşadığı hayatın olumsuzluklarına, toplumsal çatışmalara ve olaylara tepkisini yansıtan, bir olay veya duruma bağlı olarak oluşan, karşılıklı konuşmalara dayalı küçük ve gerçek hikâyelerdir.” (Gökşen 2002: 177).

Bu tanımda da görüldüğü gibi Temel hayalî bir tip olmasına karşılık yaşamaya devam etmektedir: O, bazen Amerika’da trafiği karıştırmakta, bazen İngiltere’de tribünleri coşturmakta, bazen dış seyahatlerinde Başbakan’a arkadaşlık etmektedir.

Günümüzde Temel fıkrası tipinde olduğu gibi Hazar Denizi’nin doğusunda yaşayan Nasreddin Hoca da hayalidir. O, tıpkı Temel fıkralarında olduğu gibi içinde yaşadığı topluma göre şekillenmiş bir tiptir. Böylece her Türk Cumhuriyetinde ortak bir ad altında bile olsa o, içinde bulunduğu coğrafya ve halkla bütünleşerek yeni bir tip olarak ortaya çıkmıştır.

Kırgız Türkleri arasında yaşayan Nasreddin Hoca fıkralarından birisinde o 1991 yılındaki ülkenin ekonomik değişikliğini temsil eden bir tip olarak görülmüştür (bk. İsmailova 1996: 224, Alembekov 1996: 98).

Tataristan Türkleri arasındaki fıkralardan bazılarında Hoca ve Hitler birlikte veya Alman generaliyle görülmektedir (Özkan 1999: 367, 1999: 369). Bazen de Nasreddin Hoca basın toplantısı düzenleyerek şair ve yazarlarla sohbet eder (Özkan 1999: 371).

Nasreddin Hoca mitolojik bir tiptir

Aslında Nasreddin Hoca fıkralarının mitolojik yönü üzerinde Türkiye’de bazı araştırmalar yapılmıştır. *Ağaçtan Öteye Yol, Eski Aylar, Oğlak Burcu, Kemiklerden Dirilme, Tavukların Yas Tutması, Deveye Kanat Verilmemiş, İnsanların Faklı Yöne Gitmesi* adlarıyla bilinen fıkraları Çolak mitolojik açıdan yorumlamıştır (2007: 65-74). Şenocak’ta *Ölürsem Beni Tepe Üstü Gömün* fıkrasından hareketle Nasreddin Hoca fıkralarının mitolojik yönünü ele almıştır. (2007: 158). Azerbaycanlı araştırmacı Ceferli de bazı fıkralardan (*Orada Düşende Veresen Özüme, Ne Çerşenbe, Ne Cüme Akşamı, Ne de Cüme*

Günü, Vahı Gelende Ya Eşek Öler, Ya da Han) hareketle konuyu mitoloji açısından değerlendirmiştir (2008: 147-154).

Mitoloji ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır: “Semboller ilmidir.”; “İnsanoğlunun bilinmeyenler karşısında uydurduğu hikâyelerdir”; “İlkel insanın düşünce yapısıdır.” vb. Bu tanımlarda da görüldüğü gibi, Doğu Türkleri arasında anlatılan Nasreddin Hoca fıkrası tipinin kahramanı mitik bazı özellikler göstermektedir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için mitoloji bilimiyle uğraşanların sınıflandırmasını kısaca vermekte yarar olduğuna inanmaktayız:

Kozmik mitler: Dünyanın yaratılışı ve sonu ile ilgili mitler.

Olağanüstü şahıslarla ilgili mitler: Doğumlarından itibaren toplumda öne çıkan kahramanlarla ilgili mitler.

Geçiş dönemleriyle ilgili mitler: Doğum, evlenme ve ölüme bağlı olarak oluşan mitler.

Sembolik mitler: Sembollerini konu alan mitler.

Ziraat ve av mitleri: Tarım ve avı konu alan mitler.

Orijin mitleri: Canlı ve cansızların kökenini araştıran mitler.

Hiç şüphesiz mitoloji araştırmacılarının da belirttiği gibi günümüzde bağımsız bir mit metnine rastlamak çok zordur. Mitolojiyle ilgili metinler bazen bir efsanede, bazen bir masalda, bazen bir halk inanışında, bazen bir filmde, bazen bir hikâyede, romanda bulunabilmektedir. Bu sebepten Doğu Türkleri arasında Nasreddin Hoca ile ilgili olarak anlatılanları bu yönüyle de değerlendirmekte yarar olduğuna inanmaktayız.

Mit sınıflamaları arasında ikinci sırada yer alan olağanüstü şahıslarla ilgili mitler konumuzu ilgilendiren bölümdür. Bu bölümü değerlendirirken, Nasreddin Hoca gibi olağanüstülükler gösteren Oğuz Kağan, Dede Korkut, Köroğlu, Cengiz Han, Manas, vb. tipler de araştırılacaktır, böylece Doğu Türkleri arasında anlatılan Nasreddin Hoca'nın bu bölgedeki kimliği daha sağlam temellere oturtulacaktır.

Özbekistan Türkleri Nasreddin Hoca'nın Buharalı olduğuna inanırlar. Onun Buharalı olması konusunda o kadar ileri gidilmiş ki, o bir fıkrası kahramanından ziyade olağanüstü şahıslarla ilgili mitin kahramanıdır. Rivayete göre testi, çömlek, saksı işleriyle uğraşan Şermamat'ın hanımının çocuğu olmaz. Bunun üzerine kadın sabahlara kadar dua eder. Sabahleyin, testi, çömlek, saksılarını Özbekistan pazarına götürür Şermamat, büyük bir çömleğin içerisinde dişleri çıkmış bir erkek çocukla karşılaşır. Özbek inançlarına göre ağzında dişli doğan çocuk gelecekte ya bir han, ya da itibarlı bir kimse olacaktır. Bu durumda çömleğin içerisinde bulunan çocuğun kime ait olduğunun tespit edil-

mesi gerekmektedir. Doksan gün boyunca çocuğun anne ve babası aranır da bulunamaz ve çocuğa ‘Nasreddin’ adı verilerek büyütülür. Zeki, çalışkan, söz cambazı Nasreddin, pazarda çömlekçilik yaparak hayatını devam ettirir (Cabbarov 1996: 47, Özkan 1999: 20, Fedakar 2008: 322).

Yukarıdaki anlatımdan da anlaşılacağı gibi Buharalı olarak bilinen Nasreddin Hoca mitolojik bir tiptir. Hoca olarak bilinen tipin saksının içerisinde bulunması, annesi ve babasının bilinmemesi, ağzında dişleriyle doğması olağanüstü şahıslarla ilgili mitlerin bütün özelliklerini göstermektedir.

Türkistan coğrafyasında bu çeşit tiplerle bolca karşılaşmaktayız. Rivayete göre Cengiz Han, Manas, vb. kahramanlar avuçlarında kan pıhtısıyla doğmuşlardır. Kan burada sembolik bir mit olup gelecekte, kan dökücü olmanın, cihangir olmanın işaretidir. Gerçekten de bu iki kahraman gelecekte büyük cihangir olmuşlar, taş taş üstünde bırakmamışlardır.

Oğuz Kağan destanında Ay Kağan’ın doğum sancılarının tutması ve ardından beli kurt beli gibi, göğsü ayı göğsü gibi, omzu samur omzu gibi, ayakları öküz ayağı gibi bir çocuk doğurması, çocuğun ilk sütü emmesinden sonra konuşmaya başlaması ve Oğuz halkının başına bela olan gergadanı öldürmesi mitoloji bilimiyle izah edilebilecek bir husustur (Ergin 1988: 13-14). Elbette Oğuz Kağan’ın doğumuyla birlikte vahşi hayvanlara benzetilmesinde “alp tipi”nin temel özelliklerinin öne çıkarıldığını hatırlatmakta da yarar vardır.

Oğuz Kağan destanında gördüğümüz bu benzetme unsuru Manas destanında da karşımıza çıkmaktadır: Manas’ın gözü deve gözüne, vücudu ayıya, kuvveti kaplana benzetilmektedir (Yıldız 1995: 137-142).

Bu benzetme unsurlarında alp tipinin yanı sıra, halk felsefesinin de etkili olduğunu belirtmemiz gerekir. Halk düşüncesine göre, lider insan bu vasıflara sahiptir. Zaten bu güç sayesinde çocuk ad alır, yiğit olur ve içinde bulunduğu toplumda şöhrete ulaşır. Bu tür benzetmelerde içinde yaşanan coğrafyanın da etkili olduğunu belirlemek isteriz.

Kazakistan sözlü kaynaklarına göre Dede Korkut hikâyelerinin ana kahramanı, Dedem Korkut’u annesi otuz altı ayda dünyaya getirmiştir. Çocuğun doğumunda olağanüstü olaylar olmuş, mevsim değişmiş, akan sular akmaz olmuş ve Dede Korkut da doğar doğmaz konuşmaya başlamıştır (Alptekin 1997: 28). Elbette Dede Korkut; Oğuz Kağan, Cengiz Han, Manas gibi bir kahraman değildir, ancak özellikleri itibarıyla olağanüstü şahıslarla ilgili mitler arasında kendisine yer bulmuştur.

Bahaeddin Ögel destan kahramanının olağanüstü doğmasını, büyük devlet kurmak veya oç almak için olduğunu belirtmiştir (Ögel 1995: 2). Dede Korkut oç alma-

mıştır, büyük devlet de kurmamıştır, fakat büyük devlet kurucularına danışmanlık yapmıştır. Onların müşküllerini çözmüştür.

Aynı husus Köroğlu'nun doğu varyantları için de geçerlidir. Mezarda doğma, kısarak tarafından emzirilme de mitolojiyle ilgilidir (Karadavut 1997: 329). Bozkurt destanında kurt tarafından emzirme söz konusu iken Dede Korkut hikâyelerinin kahramanı Basat aslan tarafından büyütülmektedir. İslami dönemde kurt, kısarak ve aslanın yerini keçi veya geyik almıştır.

Özbek Türkleri arasında Buhara'nın Şirini köyünde doğduğu iddia edilen Nasreddin Hoca ile yukarıdaki destanî kahramanlar arasındaki fark, bebeğin anne ve babasının bilinmemesi, ağzında dişleriyle doğması üzerinde durulması gereken hususlar arasındadır. Bize göre burada sözü edilen Nasreddin Hoca mitolojik bir kahramandır. Destanlarda olduğu gibi, burada da Nasreddin Hoca mitolojik özellikleriyle öne çıkarılmaktadır. Bu da Nasreddin Hoca'nın mitik bir kahraman olduğunu göstermesi bakımından üzerinde durulması gereken bir konudur.

Yine mitolojik özelliklerin öne çıktığı bir başka Nasreddin Hoca tipi Altay Türkleri arasındaki *Tastar Akay*'dir. Altay Türklerinin Gök Tanrı'ya inandığını göz önüne alırsak, buradaki Nasreddin Hoca fıkra tipini temsil eden *Tastar Akay*yla şeytan Erlik arasında benzerlikler vardır. Bilindiği gibi şeytan Erlik karanlıklar âleminde yaşamakta, görünüm itibarıyla yüzünün karalığı, çirkin yaratılışı olması ile dikkati çekmektedir. Bu özellikler *Tastar Akay*'de de mevcuttur. *Tastar Akay* tiplemesindeki tipin bir benzeri Saha (Yakut) Türkleri arasındaki *Naura Suaxta* da görülmektedir.

Sonuç olarak bugün ünü bütün dünyada bilinen, fıkraları çeşitli amaçlarla başka dillere çevrilen Nasreddin Hoca, Hazar Denizi'nin doğusunda mitolojik bir fıkra tipi olarak yaşamaktadır. Şirini köylü olduğu söylenen Nasreddin Hoca ile Altay Türklerinin *Tastar Akay* fıkra tipi bunun güzel örnekleridir.

Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Başkurtistan, Tataristan gibi bağımsız ve özerk cumhuriyetlerde ise Nasreddin Hoca mitolojik özelliklerinden ziyade, yaşamış bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözü ettiğimiz ülkelerde Nasreddin Hoca, bazen ölmüş, bazen de yaşayan bir fıkra tipi olarak görülmektedir.

Nasreddin Hoca'nın, Altay, Yakut ve Özbekistan'da mitolojik bir kahraman olarak ortaya çıkmasını normal karşılıyoruz. Bilhassa Altay ve Yakutların, inanışları da bunu gerektirmektedir. Özbekistan'da ise Nasreddin Hoca'ya mitolojik bir kimlik verilerek o, daha da eskileştirilmiştir. Bilindiği gibi Nasreddin Hoca ile ilgili en çok yayın sözünü ettiğimiz Özbekistan'da yapılmıştır. Hoca'nın fıkraları modern edebiyatta, sinemada, tiyatrodan canlı tutulmuştur. Türkiye'de 1555, fıkrası yayımlanmışken bu sayı Özbekistan'da 3000 civarındadır. Elbette bu fıkralardan bir kısmı Türkiye'deki metinlerle benzerlik göstermektedir. Büyük bir kısmı ise mitoloji, masal ve günlük olaylarla süslenerek anlatılmaya devam etmektedir.

Kaynaklar

- Alembekov, Adhambek (1996). “Halkın Beğendiği Kahramanı (Merkezi Asya’da Nasreddin Efendi Üzerinde)”. *Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: AKM Yay. 92-97.
- Alptekin, Ali Berat (1997). “Kazakistan’da Anlatılmakta Olan Dede Korkut ile İlgili Efsaneler”. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi/Halk Edebiyatı Sektör Bildirileri I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 23-33.
- Cabbarov, Toromirzo (1996). “Dünyanın Oğlu Özbek-Türk Nasreddin Hoca”. *Nasreddin Hoca’nın Dünyası/Unesco 1996 Nasreddin Hoca Yılı*. Haz. İrfan Ünver Nasrattınoğlu. Ankara: İş Bankası Kültür Yay. 45-49.
- Ceferli, Meherrem (2009). “Hoca Nesreddin Fıkralarının Mitoloji Struktur Poetikası”. *21. Yüzyılı Nasreddin Hoca ile Anlamak / Uluslararası Sempozyum Bildirileri*. Ankara: AKM Yay. 147-154.
- Çolak, Faruk (2007). “Nasreddin Hoca’ya İlgili Bazı Anlatılarda Mitolojik Unsurlar”. *Türklük Bilimi Araştırmaları 22* (Güz): 65-74.
- Fedakar, Selami (2009). “Özbek Mizahında Nasreddin Hoca Tipi ve Fıkraları”. *21. Yüzyılı Nasreddin Hoca ile Anlamak / Uluslararası Sempozyum Bildirileri*. Ankara: AKM Yay. 315-327.
- Ergin, Muharrem (1988). *Oğuz Kağan Destanı (Tercüme-Metin-Sözlük)*. İstanbul: Hülbe Basım ve Yayımcı Tic. A. Ş.
- Gökşen, Cengiz (2002). *Temel Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- İsmailova, Gülnara (1997). “Kırgız Mizah Tipleri ve Nasreddin Hoca”. *Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri*. Ankara: AKM Yay. 215-225.
- Karadavut, Zekeriya (1997). “Türk Destan Geleneği İçinde Köroğlu’nun Doğuşu ve Çocukluğu”. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi/Halk Edebiyatı Sektör Bildirileri*. C. I. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 327-332.
- Ögel, Bahaeddin (1995). *Türk Mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Özkan, İsa (1999). *Türkiye ve Tatar Türkçesiyle Nasreddin Hoca Mezekleri-Nasreddin Hoca Fıkraları*. Ankara: TİKA Yay.
- Sakaoğlu, Saim ve Ali Berat Alptekin (2009). *Nasreddin Hoca*. Ankara: AKM Yay.
- Şenocak, Ebru (2007). *İronik Yaşamda Sonsuza Yürüyen Kahraman: Nasreddin Hoca*. Konya: Mozaik Kültür Vakfı Yay.
- Yıldız, Naciye (1995). *Manas Destanı /W. Radloff ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tesbit ve Tabliller*. Ankara: TDK Yay.

Is Nasreddin Hodja of the Eastern Turks a Mythological Hero?

Ali Berat Alptekin*

Abstract

Nasreddin Hodja is a character in the anecdotes known not only by the Western and the Eastern Turks but also by the whole world. By the Western Turks (Azerbaijan, Turkey, The Turkish Republic of Northern Cyprus, Balkans) he is known as a person from Eskişehir (Sivrihisar, Hortu / Nasreddin Hoca) and Konya (Akşehir) and by the Eastern Turks he is known as a person from Buhara (Şirini). While in Western sources, there are some limited information about his mother, father, teachers and level of education, we do not have any information in Eastern sources. In our opinion, Nasreddin Hodja known as the son of Saksıcı Şarmamat is a mythological character.

In our article, the way the anecdotes of Nasreddin Hodja followed during the migration from west to east will be reviewed in terms of various aspects. Moreover, Nasreddin Hodja from Şirini village will be explained in comparison with similar types found in Turkish Culture.

Keywords

Anecdote, Nasreddin Hodja, mythology.

* Prof. Dr., Selcuk University, Faculty of Education / Konya
abalptekin@yahoo.com

Является ли Ходжа Насреддин мифологическим героем у восточных тюрков

Али Берат алптекин*

Аннотация

Ходжа Насреддин является всемирно известным героем анекдотов. Среди западных тюрков (Азербайжан, Турция, Турецкая республика Северного Кипра, Балканы) он известен как родом из Эскишехира (Сиврихисар, Хорту/Насреддин Ходжа) и Конии (Акшехир), а среди восточных тюрков он известен как из Бухары (Ширини). Если в источниках западных тюрков имеется скудная информация об его матери, отце, учителях и об образовании, то среди восточных тюрков практически не имеется никакой информации. По мнению автора, среди восточных тюрков он является мифологическим типом, признанным сыном ремесленника Шармамата.

В статье дается разносторонний анализ перехода анекдотов о Насреддин Ходже с запада на восток. А также выходец из деревни Ширини Насреддин Ходжа рассматривается в сравнительной форме со схожими типами в тюркской культуре.

Ключевые слова

анекдот, Насреддин Ходжа, мифология.

* Профессор доктор, университет Сельджук, педагогический факультет имени Ахмет Келешоглу / Конья
abalprekin@yahoo.com